

КАНОНІЧНЕ ПРАВО: ІСТОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Стаття присвячена аналізу процесу становлення канонічного права та окресленню методологічних підходів щодо його дослідження.

Ключові слова: релігія, канон, канонічне право, конфесійне право, релігійне право, релігійна свобода, історія, спільнота, соціум.

Стаття посвящена аналізу процесса становления канонического права и выделению методологических подходов в его исследовании.

Ключевые слова: религия, канон, каноническое право, конфессиональное право, религиозная свобода, история, община, социум.

The article analyzes the process of canon law and outlining methodological approaches to its study.

Keywords: religion, canon, canon law, confessionallaw, religiouslaw, religiousfreedom, history, community, society.

Останнім часом актуальність питання міжнародних стандартів прав людини (в тому числі й щодо релігії, релігійної свободи) сильно загострилася і для нашої країни. По-перше, тому, що країна стала на шлях демократизації, гуманізації, формування громадянського суспільства та правової держави. Особливо важливим також є процес інтеграції в Європу. По-друге, тоталітарне мислення, притаманне "пострадянському простору", потребує реформування.

Сьогоднішня Україна демонструє нам неабиякий інтерес до релігії та релігійних канонів. Цей інтерес є свідченням того, що релігійна правова культура і канонічне право як її невід'ємна частина, яка ґрунтується на великій римській правовій культурі, повинна розглядатися у контексті світової, зокрема європейської культури. Більшість джерел, що збереглися в Європі ще з Середньовіччя, – це правничі документи. По-перше, це – накази, грамоти, заповіді, протоколи судів, податкові звіти і т. п., які видані або складені адміністрацією світської влади. Адміністрація церковної влади складала та видавала духовні юридичні документи, наприклад канони соборів та синодів, збірки церковного права, протоколи церковних судів і списки справ, що підготовлені до слухання в цих судах, картулярії ченців та ін. Окрім цього, велика частина хронік, анналів та інших нарративних джерел містить у собі описування судових процесів та судових позовів, що виникають із майнових суперечок, угод, злочинів та покарань злочинців, а також сімейні суперечки – шлюб, розлучення; розподіл майна та ін. Навіть поети Середньовіччя використовували мову права для того, щоб описувати правові наслідки любові та шлюбу, зради і лживих свідчень, насилья і смерті. Фактично, у вищезазначених документах доби Середньовіччя, в тій чи іншій формі, пригадувалися форми права, які були взято із канонічного права.

Ступінь розробленості проблеми. Канонічне право, особливості його виникнення та функціонування досліджували як українські, так і зарубіжні дослідники – Є. Аннерс [1], М. Барг [2], Ж.-Л. Бергель [3], Г. Дж. Берман [4], Є. Гергей [5], Т. Горбаченко [6], Ж. Легофф [7], Е. Ерліх [8], Ф. Жені [9], Є. Канторович [10], Я. Канторович [11], В. Козленко [12], В. Лубський [13], М. Лубська [14], Р. Скальфі [15], К. Шіллер [16] та ін. Так, шведський дослідник Є. Аннерс у праці "Історія європейського права" [17] досліджує генезу європейського права від давнини до наших часів, при цьому аналізуються єгипетське, вавилонське, грецьке і римське право, право у Середньовіччі, Новому часі та ін. У праці відомого французького вченого Ж.-Л. Берделя "Загальна теорія права" [18] аналізуються особливості сучасних підходів зарубіжної юридичної школи до загальної теорії права, при цьому Ж.-Л. Бердель розглядає всі аспекти цієї теорії – від юридичної антропології до системи право-

суддя. Інший відомий англійський дослідник Г. Дж. Берман у праці "Західна традиція права" [19] розгортає величезну картину виникнення правових понять і правових закладів Нового часу, які своїм корінням мають папську революцію. Автор розглядає цей період як такий, коли західна церква відстояла свою політичну, правову єдність і власну незалежність від імператорів та феодалів. Німецький автор К. Шіллер у праці "Вчені протилежних світів. Про гуманістичні ідеали ХХ ст." [20], яка видана у Франції, розкриває головні ідеї школи "вічного права", ідеї якої у ХХ столітті розповсюдилися в Австрії, Франції, Німеччині та ін. країнах Західної Європи і представниками якої були Е. Ерліх, Г. Канторович, Ф. Жені [21]. Праця відомого італійського дослідника Л. Джерози [22] присвячена історичному і компаративному аналізу канонічного права, розкриттю його змісту як єдності політичного, релігійного та економічного компонентів. Особливої дослідницької уваги заслуговує праця відомих українських дослідників В. Лубського, Т. Горбаченко, В. Козленка, М. Лубської "Канонічне право" [23], у якій автори розкривають процес виникнення західної юридичної науки, джерела західної традиції права в папській революції, структурні елементи канонічного права та ін. Дослідницьку увагу привертає і ґрунтовна праця М. Вульфа "Історія філософії Середньовіччя" [24], у якій він ретельно досліджує особливості становлення та процес формування канонічного права у Західній Європі, при цьому автор звертає увагу саме на історичні характеристики цього процесу. В плані методології дослідження важливими є стаття італійського автора Р. Бертоліно [25], у якій він обґрунтовує значення та смисл віри у закони та обрядах церкви і стаття Є. Корекко [26] про необхідність духовного виправдання та обґрунтування латинського канонічного права в новому Кодексі канонічного права, який обговорювався на П'ятому Міжнародному конгресі представників канонічного права, що проходив в Університеті св. Павла (м. Оттава).

Метою статті є аналіз історії виникнення канонічного права та методології його дослідження.

Слід зазначити, що християни від початку відчували певну подвійність до визначальної ролі закону в їх релігійному житті. Відомий італійський вчений Л. Джероза у праці "Канонічне право в католицькій церкві" зазначає: "Скільки би свободи не несла із собою приналежність до церковної спільноти, нормальна реакція віруючого на канонічне право у чомусь є подібною до реакції громадянина на право державне. Сприйняття всього, що відноситься до юридичної сфери у Церкві також є неоднозначним і багато в чому аналогічним – принаймні, у феноменологічному аспекті – призвичаєному подвійному сприйнятті права у всьому людському суспільстві" [27]. Так, Ісус Христос мав сумніви щодо законів Мо-

їсейових як джерела для духовного керівництва, для просвітництва, але він не збирався відмінити ці закони [Матфея 5:17–20; 23:23.]. Більш подвійне ставлення до цих законів ми можемо побачити у Посланнях апостола Павла, де він зазначає, що закон не був основою для визначення духовних цілей віруючих християн, хоча водночас ап. Павло описує закони Мойсея як священні та справедливі [Римлянам 7:12; там же 10:4; Галатам 3:10–13; Колоссянам 2:14.]. Автори праці "Канонічне право" зазначають: "Зародження церкви як спільноти віруючих, обумовило виникнення у її лоні певного правопорядку. Новий завіт, особливо в Посланнях апостола Павла та Діяннях апостолів, свідчить про існування всередині християнської громади юридичної конституційної влади, яка проголошувала та застосовувала норми, що стосувалися вчення церкви" [28]. Але, не зважаючи на певні сумніви засновника та перших проповідників про місце та роль закону в християнському житті, церква починає сама розвивати власну правничу систему, оскільки її представники виявили, що суспільству потрібна не тільки любов і милосердя, але й конкретні правила та норми для церковної діяльності, для того, щоб не було порушень порядку, а також для визначення функцій її представників та врегулювання взаємовідносин між її членами. Важливим також є те, що християни в цьому періоді – це не чисельна спільнота, яка вела достатньо замкнене життя, прагнула не мати контактів з іншими людьми, наслідком чого і постало їх переслідування (у часи імператора Нерона). Інший імператор Діоклетіан, взагалі, мав за головну мету у своїй програмі дій знищення християн. У такій ситуації зрозумілим стає, що закон християнської церкви впродовж першого трьох століть її існування був спрямований, головним чином, на підтримку дисципліни серед віруючих. Християнським общинам важко було розпоряджатися власністю, майном відкрито, вони не мали підтримки і з боку державної влади щодо захисту своїх прав то, відповідно, і християнський закон впродовж цих століть був зорієнтований на питання суто внутрішнього характеру – порядок відправи релігійних культів, відносини між членами християнської общини, права та обов'язки віруючих та ін. Період переслідування закінчився у 311–313 рр., коли до влади прийшов імператор Костянтин I. Наступники Костянтина I намагалися покращити взаємовідносини між християнською церквою і державною владою Римської імперії. Вони самі не тільки стали прибічниками християнства, але й зробили його стовпом римської церкви. Церква, в такий спосіб, постає органом імперської влади, має привілеї та доступ до державних грошей, використовується як підрозділ імперської адміністрації. Такі зміни у становищі церкви призвели і до змін у правилах, що діяли всередині самої церкви, а також у відносинах між віруючими і членами церковної ієрархії. У часи правління Костянтина I виникають церковні собори, як особлива форма керування християнським світом, а ті канони та декрети. Що були ними прийняті постали головними джерелами церковного права.

Взагалі, джерела канонічного права – це ранньохристиянська література. Від початку джерелами для західної церкви були ті ж самі, що й для східної грецької. Вище ми зазначали, що відправним було Священне Писання (Старий Завіт та Новий Завіт, з винятками, що були встановлені католицькою теологією). Наступними джерелами є праці отців церкви – Василя Великого, Григорія Богослова, Іоан Златоуста, Симеона Нового Богослова. Вони сформували традицію розуміння процесу вдосконалення людини як її поступової деїфікації. Завдяки цим авторам церква сприйняла філософію та

культуру греко-римського світу. Їх працям надавалося рівноапостольське тлумачення Євангелія та богословської доктрини Писання, встановлено головні обряди та догмати церкви, правила для посади священника та єпископа, критерії церковних таїнств, головні порушення церковних правил.

Останнім із західних отців церкви вважають Біду Досточтимого, але дух патристики – біблійної, благочестивий і, у загальному розумінні, платонівський, продовжував існувати до виникнення схоластики у XII ст. На Сході не було такого чіткого кордону, принаймні, до падіння Візантійської імперії. Видання великого обсягу патристичних текстів (у 383 томах) було здійснено аббатом Ж. Мінемпід назвою "Повний курс патрології", яке містило твори грецьких церковних авторів до падіння Константинополя (1453 р.) і латинських – до кінця понтифікату папи Інокентія III (1216 р.). Доба патристики охоплює період від початку II ст. н. е. до початку VII ст. Замість апостольських авторів починають діяти Юстин Мученик та ін. Апологети, які формують християнське віровчення завдяки апарату найбільш значущих філософських теорій тогочасного періоду. Християнські неоплатоніки Климент Олександрійський та Оригена заклали основи для грецького спекулятивного богослов'я. Для розвитку латинської християнської думки мали догматичні та етичні твори Тертулліана і Кіпріаном.

У Західній Європі, у добу Середньовіччя теорію вдосконалення людини, з урахуванням співвідношення знання та віри обґрунтовували Аврелій Августин, Фома Аквінський та ін. Їх філософія не тільки величезно впливала на формування церковної філософії, але й сформувала певний тип мислення, який, у подальшому, створив не тільки різні напрями у філософських дослідженнях, але й чисельні християнські теорії. Йдеться про те, що Августин заклав ідейно-теоретичні основи християнської філософії. Його завданням було створити філософсько-теологічну систему, що осмислює світ і людину в межах їх віровчення. У таких його працях, як "Сповідь", "Про Град Божий" обґрунтовується пріоритет Бога над світом, духовно-душевного над тілом і волі над розумом. Парадигма Августина – це поєднання соціальних, носіологічних та емоційно-психологічних характеристик тогочасного суспільства. Людина у його розумінні – це релігійна людина ("Homo interior"), а Бог як вічний та нерухомий, як усталеність. На відміну від Августина, Фома Аквінський вважає Бога нескінченною творчою силою екзистенціальних актів. До творчого, постійно активного буття він включає і можливості поєднання віри та розуму, причому розум є пріоритетним щодо віри.

У Середньовіччі ніколи не було лише однієї ієрархії правління, яка мала б абсолютну владу, а завжди дві – церква і держава, які часто змагалися між собою і взаємно обмежували владу одна одною. Оскільки жодна сторона не могла досягти успіху в своїх домаганнях, то виробився своєрідний дуалізм влади церкви і держави, який став предметом осмислення в наукових працях і політичних теоріях. У 1302 р. французький богослов Жан Із Парижа в трактаті "Про королівську і папську владу" наголошував, що священник вищий за принца в духовних справах, але, з іншого боку, принц вищий у справах світських. Це не слід розуміти як сучасний принцип "стіни розмежування" між церквою і державою, тому що часто інтереси обох влад накладалися одна на одну і взаємодіяли між собою (свободу церкви розуміли вузько – як свободу інституції керувати своїми власними справами і переслідувати інакшевіців).

Наприкінці XII ст. християнські каноністи у своїх працях почали висловлювати ідеї "природних прав" людини. Найбільше прислухався до цього Вільям Ок-

кам (поч. XIV ст.), який перетворив євангельську ідею свободи в доктрину природних прав. Він використав тексти ап. Павла про свободу від будь-якої тиранії, особливо всередині церкви. Ідеї В. Оккама розвинув богослов Ж. Жерсон, зазначаючи, що "закон Христа – це закон свободи". Але навіть для таких теоретиків свободи ересь була гріхом і злочином, що справедливо засуджувалися церквою і каралися світською владою. Втім, таке суворе ставлення до еретиків цілковито схвалювалося суспільством, тому що релігія охоплювала всі ланки його життя, так що протистояти церкві означало протиставляти себе всьому суспільству, на думку історика Ф. Мейтленда, "у Середні віки церква була державою" [29]. Правом і обов'язком кожного правителя було карати еретиків.

Протягом XVI–XVII ст. Європа була ареною жорстоких релігійних битв, у результаті яких витворилася складна мішанина різних релігійних сект і меншин: в Англії – англікани, католики, пуритани; в Німеччині – лютерани; у Франції – гугеноти. Кожна група була переконана у своїй правоті, а її опоненти вважалися еретиками. Власне, неспроможність кожної окремої секти подолати інші призвела до пошуку шляхів співіснування.

Перші аргументи на користь релігійних прав можна розділити на три групи:

- ✓ скептичний підхід – полягав у тому, що даремно і жорстоко переслідувати одне одного через розбіжності у тлумаченні деяких складних питань, які чітко не роз'яснені у Святому Письмі (Провидіння, Трійці, Хрещення, Євхаристії);

- ✓ аргументи вигоди – класична позиція французького короля Генріха IV Наварського. Щоб здобути французьку корону, він перейшов із протестантизму в католицизм, а ставши королем – видав у 1598 р. Нантський вердикт про віротерпимість. Теоретик цієї позиції Ж. Боден вважав, що релігійна однорідність є бажаною для держави, і вона може поборювати інакодумство, але коли нова релігія набуває загрозливої сили, то наймудрішою політикою буде визнати її. Обов'язок монарха захищати мир і добробут є вищим від обов'язку обороняти релігійну правду. Слабким місцем цієї теорії була невідповідність її для держави;

- ✓ посилення на основоположні принципи християнства – практика переслідувань цілковито суперечить самій суті та спрямованості християнської віри і вченню Ісуса Христа (Р. Вільямс, Дж. Мільтон).

Злиття нового ідеалу релігійних прав з уже розробленою доктриною природних прав призвело до того, що свобода совісті почала розглядатися як одне з природних прав. Розробку теорії релігійних прав завершили у XVII ст. Г. Вейн, В. Пенн, еп. Бернет, Дж. Локк, Б. Спіноза. Подібний підхід обґрунтовувався і у постановках церковних соборів. Вони встановили найголовніші правила у віровченні, ставленні до еретичних вчень і відступництва від церковного канону.

Традиційним джерелом, особливо завдяки візантійському користуванню, було римське право, особливо християнської доби.

Усі початкові джерела канонічного права, за виключенням римського права, у рівній мірі, були і теологічними, і літературними, і лише виходячи з цього – загально-правовими. Слід зазначити, що на початку юридичного канонічного права були Апостольські конституції – це зібрання правил, які приписувалися першим апостолам (IV ст.). Цей збірник містив спочатку п'ятдесят, пізніше – вісімдесят правил, які відносилися до різних галузей церковного життя, а також правничого розгляду церковних питань. Після розподілу церков цей збірник західна католицька церква вважала апокрифом.

Тут важливо звернути увагу, що саме розподіл церков і поставив питання про канонічне право. Так, численні церковно-державні кодекси і закони східної церкви не могли використовуватися католиками і навпаки – католицькі закони неможливо було використовувати у східній церкві. У західній церкві з'являються декреталії – постанови, які видає папа (IV ст.). Пізніше вони стали набувати все більш правничого характеру, встановлювали правила внутрішньо-церковного життя, обов'язки та правила життя для мирян та священнослужителів.

Що стосується терміну "канон" – це слово грецьке, за своїм походженням і означає церковні норми або правила, які впродовж перших п'яти століть визначали норми релігійного життя членів перших християнських спільнот. Канони, фактично, регулювали такі питання церковного життя, як структура літургійного календаря, який керував усім річним циклом життя християн, встановленням форм і церемоній для святого причастя. Хрещення та ін. літургійних відправ, він також назначав деталі щодо часу посту і святкування релігійних подій, передбачав розподіл пожертвувань для бідних. Перші канони визначили ключові елементи християнського вчення і що було найбільш важливим – вони постійно проводили розмежування між істинними християнами і всіма іншими людьми, яких вважали еретиками, віровідступниками. Окрім того, канонічне право у перші століття існування церкви намагалось визначитися щодо прав та обов'язків єпископів і мати певні міри впливу на тих, хто не виконував цих правил або не відповідав високим вимогам церкви. Розпочинаючи з IV ст. особливою прикметою християнського життя стає життя монастирське і для канонічного права стає необхідним урахувувати статус ченців і монахинь. Християнські спільноти, після правління Костянтина I, стали утримувачами власності.

Висновки. Канонічне право в широкому сенсі є релігійним правом, тобто такою системою норм, що визначає віровчення, культ та організацію. У такому тлумаченні поняття "право" співпадає з терміном "Закон" у Біблії. В такий спосіб, щодо словосполучення "релігійне право" – воно, на нашу думку, є не зовсім коректним і краще використовувати поняття "конфесійне" або "канонічне" право. Термін "конфесія" містить у собі всю сукупність загальних та специфічних норм, правил (канонів). Конфесійне право є конкретно-історичною формою релігійного права і воно може містити у собі не тільки релігійні, але й нерелігійні морально-правові норми життєдіяльності людей, спільноти, суспільства і держави. Канонічне право, фактично, не змінюється докорінно, але постійно, в історичному русі, змінюються сфери його використання. У секулярному суспільстві норми канонічного права діють всередині конфесій. На відміну від іудаїзму й ісламу, в християнстві найважливіші принципи права містяться не в конфесійних, а в світських джерелах (дохристиянських). Християнські народи в своєму історичному русі поступово почали сприймати велике досягнення Античності – римське право, яке було ретельно кодифіковано і детально розроблено в найголовніших, життєво важливих галузях – у громадянському і кримінальному праві.

1. Аннерс, Э. История европейского права / Э. Аннерс; отв. ред. Шеннаев В. Н. – М.: Наука, 1994. 2. Барг, М. Э. Эпохи и идеи. Становление историзма / М. Э. Барг. – М.: Мысль, 1987. 3. Бергель, Ж.-Л. Общая теория права / Ж.-Л. Бергель. – М.: Издат. дом NOTABENE, 2000. 4. Берман, Г. Дж. Западная традиция права / Г. Дж. Берман. – 2-е изд. – М.: Изд-во МГУ; Издательская группа ИНФРА – М – НОРМА, 1998. 5. Гергей, Е. История папства / Е. Гергей. – М.: Республика, 1996. 6. Лубський, В. І., Горбаченко, Т. Г., Козленко, В. М., Лубська, М. В. Канонічне право: навч.-метод. посіб. / В. І. Лубський, Т. Г. Горбаченко, В. М. Козленко, М. В. Лубська; за ред. проф. Лубського В. І. – К.: Фіто-соціоцентр, 2007. 7. Ле Гофф, Ж. Цивілізація середньовікового Запада

/ Ж. Легофф. – М. : Прогресс, 1992. 8. История через личность : сб. текстов / К. А. Витгофель, Е. Канторович, Э. Эрлих, Ф. Жени, А. Тойнби и др. ; под ред. Л. П. Репиной. – М. : Круг, 2005. 9. Там же. 10. Там же. 11. Канторович, Я. Процессы у ведьмах / Я. Канторович. – 2-е изд. – СПб. : Тип. им. М. М. Стасюлевича, 1899. 12. Лубський, В. І., Горбаченко, Т. Г., Козленко, В. М., Лубська, М. В. Канонічне право : навч.-метод. посіб. / В. І. Лубський, Т. Г. Горбаченко, В. М. Козленко, М. В. Лубська ; за ред. проф. Лубського В. І. – К. : Фітосоціоцентр, 2007. – С. 387. 13. Там само. 14. Там само. 15. Скальфи, Р. "Я с Вами до окончания века". Краткая история католической церкви / Р. Скальфи. – М. : Христианская Россия, 2009. – С. 517. 16. Schiller, K. Les scientifiques opposés mondes. Sur les idéaux humanistes du XX-e siècle / K. Schiller. – P. : Lefebvre Sarrut, 2001. 17. Аннерс, Э. История европейского права / Э. Аннерс ; отв. ред. Шенаев В. Н. – М. : Наука, 1994. 18. Бергель, Ж.-Л. Общая теория права / Ж.-Л. Бергель. – М. : Издат. дом NOTABENE, 2000. 19. Берман, Г. Дж. Западная традиция права / Г. Дж. Берман. – 2-е изд. – М. : Изд-во МГУ ; Издательская группа ИНФРА – М – НОРМА, 1998. 20. Maitland, F. W. History of English Law before the Time of Edward I / F. W. Maitland. – L. : Dedalus, 2003. 21. История через личность : сб. текстов / К. А. Витгофель, Е. Канторович, Э. Эрлих, Ф. Жени, А. Тойнби и др. ; под ред. Л. П. Репиной. – М. : Круг, 2005. 22. Джероза, Л.

Каноническое право в католической церкви / Л. Джероза ; Пер. с итал. Г. Вдовина. – М. : Христианская Россия, 1996. 23. Лубський, В. І., Горбаченко, Т. Г., Козленко, В. М., Лубська, М. В. Канонічне право : навч.-метод. посіб. / В. І. Лубський, Т. Г. Горбаченко, В. М. Козленко, М. В. Лубська ; за ред. проф. Лубського В. І. – К. : Фітосоціоцентр, 2007. 24. Wulf, M. de. Histoire de la philosophie médiévale / M. De Wulf. – P. : Groupe Albin Michel, 1999. 25. Bertolino, R. Sensus fidei et coutume dans le droit de l'Eglise / R. Bertolino // Freiburger Leitschrift für Philosophie und Theologie. – 1986. – № 33. – P. 227–243. 26. Corecco, E. Theological justifications of the Latin canon law in Le nouveau Code de Droit Canonique I / E. Corecco // Actes du V Congrès Internationale de Droit Canonique tenu a l'Université St. Paul d'Ottawa (19–25 aout 1984). – Ottawa, 1986. – P. 69–96. 27. Джероза, Л. Каноническое право в католической церкви / Л. Джероза ; пер. с итал. Г. Вдовина. – М. : Христианская Россия, 1996. – С. 5. 28. Лубський, В. І., Горбаченко, Т. Г., Козленко, В. М., Лубська, М. В. Канонічне право : навч.-метод. посіб. / В. І. Лубський, Т. Г. Горбаченко, В. М. Козленко, М. В. Лубська ; за ред. проф. Лубського В. І. – К. : Фітосоціоцентр, 2007. – С. 77. 29. Maitland, F. W. History of English Law before the Time of Edward I / F. W. Maitland. – L. : Dedalus, 2003. – P. 132.

Надійшла до редколегії 10.04.12

УДК 101.1

О. Г. Башук, асп., КНУТШ

ОНТОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ "ЕРОС" ЯК БЕЗПОСЕРЕДНІЙ ДОСВІД ОСОБИСТОСТІ В ТРАДИЦІЇ ПЛАТОНІЗМУ

У статті розкривається онтологічне розуміння поняття Любові-Еросу в традиції, започаткованій Платоном та перейнятій східноєвропейською філософією, яка бачить в цьому понятті найбільш відповідну своїй меті можливість досягнення істини завдяки особистісному стосунку люблячих та безпосередньому досвіду на вищих пластах свідомості.

Ключові слова: Ерос, Любов, особистість, досвід, онтологія, всеєдність.

В статтє раскрывается онтологическое понимание понятия Любови-Эроса в традиции, заложенной Платоном и унаследованной восточноевропейской философией, которая видит в этом понятии наиболее соответствующую своей цели возможность постижения истины, благодаря личностному отношению любящих и непосредственному опыту на высших шарах сознания.

Ключевые слова: Эрос, любовь, личность, опыт, онтология, всеединство.

The article exposes the ontological understanding of the concept of eros-love in the tradition initiated by Plato and taken over by Eastern European philosophy, which sees in this concept the most appropriate opportunity to target their comprehension of the truth, thanks to the loving personal relationship and direct experience in the higher layers of consciousness.

Keywords: Eros, love, personality, experience, ontology, unity.

Поняття Еросу є фундаментальним поняттям для онтології і розроблялося упродовж усієї історії філософії під різноманітними термінами в різних напрямках і традиціях. Однак охопити усю глибину цього поняття без розуміння його походження, становлення і найглибшого вплітання в європейську культуру адекватним чином вбачається неможливим. Розкриття поняття Еросу в філософській традиції започаткованій Платоном, на думку автора, схоплює істинний онтологічний зміст цього поняття і найкращим чином подає його нам, а також представляє універсальність та важливість для його онтологічних досліджень.

Кожна філософська школа в усі часи, торкаючись питання людини в її особистому розумінні та її взаємин різного плану намагалася вивести своє власне бачення категорії Любові. Спроба ж сформулювати онтологічний зміст цього поняття передбачає розкриття його найглибшого смислу, фундаментального розуміння, певної спільної основи для будь-якого іншого подальшого способу філософування і напрямку думки, оскільки тільки в такому разі здійснюється спроба розкрити не лише сутнісні, а й буттєві характеристики поняття Еросу. Обов'язковим в досліджуваній роботі, на думку автора, є продемонструвати взаємозв'язок з іншими основними поняттями онтології, які в своїй цілісності здатні дати уможливлене відчуття буття як такого в його цілісності, які також не мислилися відокремлено один від одного в античному світосприйнятті, а отже, не здатні порізно сформулювати цілісне філософське світобачення і сьогодні.

Широкий інтерес до філософського осмислення поняття Любові, починаючи з античних часів, дає значну джерельну базу не лише філософських, а й з літературних та мистецьких творів. Однак, спроба онтологічного

осмислення цього поняття здійснювалася доволі рідко. На думку автора, філософська школа, започаткована Платоном, розвивала своєрідне, не схоже на інших осягнення Еросу через його буттєві характеристики. В сучасній філософії найяскравішим мислителем, що працює в цій царині, є Христос Янарас, для якого рідна грецька мова сприяє безпосередньому схопленню та онтологічному розумінню поняття Ерос.

Тісна взаємозаміна двох термінів "любов" і "ерос" для означення єдиного поняття є не випадковою, та всупереч усталеним звичкам зводити "ерос" до "еротизму", на думку автора, слід надати перевагу в філософських текстах "еросу". Така точка зору виправдовує себе, якщо досягнути і достатньо розробити наступну позицію та міркування. Накладаючи відбиток повсякденного слововживання на термін "любов", "ерос" здатен зберігати не лише грецьке походження від імені бога любові – Ерота, або Ероса, надаючи йому при цьому відтінок космічного Закону, але й насправді має за собою філософську традицію у його використанні, що йде, звичайно, від Платона.

В своїй статті "Життєва драма Платона" В. Соловійов називає Еросом певну могутню демонічну і героїчну істоту, не бога і не людину. Це сила між богами і смертними, місток між небом і землею, а також підземним царством. Ерос будівельник такого мосту, а відтак і посередник. Саме Еросу приписує В. Соловійов зв'язок між досконалою повнотою світу богів-ідей та безнадійною пусткою смертного життя в баченні Платона. Коли Ерос входить в земне існування, то відразу його перетворює, наділяє закоханого новою силою безкінечності, надає новий великий дар. І в залежності, яка сторона душі, вища чи нижча, візьме гору, такі будуть й плоди. Чуттєва душа тягне